

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ ЖОҒАРЫ БІЛІМ МИНИСТРЛІГІ

«Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»
XIX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
XX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**PROCEEDINGS
of the XX International Scientific Conference
for students and young scholars
«GYLYM JÁNE BILIM - 2025»**

**2025
Астана**

УДК 001(06)
ББК 72я631
F96

**«ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025» студенттер мен жас ғалымдардың
XX Халықаралық ғылыми конференциясы = XX Международная
научная конференция студентов и молодых ученых «ǴYLYM JÁNE
BILIM – 2025» = The XX International Scientific Conference for
students and young scholars «ǴYLYM JÁNE BILIM – 2025». – Астана:
– 3813 б. - қазақша, орысша, ағылшынша.**

ISBN 978-601-08-5373-7

**Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас
ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті
мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.**

**The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young
researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities. В сборник
вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по
актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.**

УДК 001(06)
ББК 72я431
F96

ISBN 978-601-08-5373-7

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия
ұлттық университеті, 2025

808. 24	Пулатов Шерзод Аббозович	Межэтнический диалог и переговорные процессы в полиэтничном Казахстане: институциональные практики и политико-правовые основы	3603
809. 25	Сатвалдиев А.Г.	Қазақстандық этносаясатта «жанубий қозғалыс» газетінің алар орны және түрлі кезеңдердегі мемлекеттік саясаттың оның контентіне әсері	3608
810. 26	Токенов А.С.	Социальный капитал и доверие в казахстанском обществе: к вопросу о влиянии этнической структуры	3613
811. 27	Узарова Л.М.	Особенности коммуникации в сфере этномедиации	3617
812. 28	Урстенова Д.Д.	30 лет АНК: новые возможности народной дипломатии	3622
813. 29	Хмелевский В.А.	Межкультурное многообразие и общая историческая память В республике Казахстан	3627
814. 30	Чжан Цзинкай	«Цветные революции» в эпоху интернета (особенности противостояния в странах СНГ)	3630

6 – СЕКЦИЯ
ФИЛОЛОГИЯНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ФИЛОЛОГИИ

**6.1 ҰЛТТЫҚ ӘДЕБИЕТТАНУДЫҢ ЖАҢА ҮРДІСТЕРІ МЕН ДАМУ БАҒЫТТАРЫ
НОВЫЕ ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО
ЛИТЕРАТУРОВЕДЕНИЯ**

815.	Абдулла А. К.	Абай мұрасындағы сакралды ұғымдар	3610
816.	Алаудин Н. Ә.	Нәзира Бердалы поэзиясындағы фольклорлық үрдістер	3614
817.	Амантай Н., Қапсихқызы Д.	«Ескендір» поэмасындағы уақыт пен мәңгілік мәселесі: Абайдың философиялық концепциялары	3618
818.	Ахметбекова Т. У.	Б.Майлин мен А.Чехов әңгімелеріндегі сарказм	3622
819.	Байдуллаева Ж.К.	Қазіргі қазақ прозасындағы мистика жанры	3626
820.	Ғалымжанова З. Т.	Мемуарлық романдардағы тәрбие құндылығы	3629
821.	Дәуренбек А. Ж.	Тұрсын Жұртбайдың «Бесіңді түзе!..» еңбегі: Мұхтар Әуезовтің шығармашылық тағдыры және көркемдік шындық	3632
822.	Ергеш А. М.	Қабдыкәрім Ыдырысов поэзиясындағы интертекст және оның поэтикалық мәні	3638
823.	Еркін А.	«Телқоңыр» және ұлттық болмыс	3641
824.	Жакупова С.С.	XX ғасыр басындағы қазақ әдебиетіндегі ескілікті сынау тенденциясы: Ш.Торайғыровтың «Базарбай молдаға» өлеңі	3644
825.	Жақсыбаева Н. Ж.	Білім берудегі жаңа технологияның тиімділігі	3645
826.	Төребаева А.О.	Жүрсін Ерман арнау өлеңдерінің көркемдік ерекшелігі	3650
827.	Тұрсын Қ. А.	Бейсембай Кенжебаев – аудармашы	3656
828.	Сұлтанбек Ә.	Орыс тілді қазақ жастарының сөз сапасы: түйіткілдер мен шешімдер	3659
829.	Қажетерова Ш. С.	Еркін өлеңдердегі көлеңке образы	3664
830.	Қуанышбаева Н.А.	Тайыр Жомартбаев шығармашылығындағы балалар әдебиетінің көркемдік-жанрлық сипаты және алаш кезеңіндегі білім беру ісіне ықпалы	3669
831.	Құлшар Б. М.	Сатирадағы есімдер жүйесі және олардың эстетикалық-семантикалық жүктемесі	3673
832.	Махмутова А. Қ.	Абай Құнанбайұлының қара сөздері және ұлттық әдебиеттанудың жаңа үрдістері: білім және руханият	3676
833.	Молдахан Е. М.	Tiktok, Instagram секілді әлеуметтік желілерді әдеби білім беруде қолдану тәсілдері	3679
834.	Томабаева А. Ғ.	Шәкәрім мен Қожа Хафиздің философиялық үндестігі	3683
835.	Түсіпбек М. К.	Мұхтар Әуезов пен Оноре де Бальзак шығармаларындағы сыншыл реализм	3688

		принциптері туралы	
836.	Сайфуллаева Б. Б.	Орта ғасыр түркі ойшылдарының мұрасы мен Абай шығармаларындағы көркемдік дәстүр сабақтастығы	3692
837.	Шагирова Д. Р.	Көлеңке архетипінің көркем трансформациясы: Достоевскийдің «Сыңар» повесі мен Төлен Әбдіктің «Парасат майданы» негізінде	3696

**6.2 ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІНІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ КАЗАХСКОГО ЯЗЫКОЗНАНИЯ**

838.	Абденкул Д.С.	Үйлену салт өлеңдеріндегі лингвотанымдық сипат	3700
839.	Абдрахман А.Е.	«Ер Төстік» жырындағы ең басты гендерлік көріністер мен символдар	3704
840.	Амирова А.Б.	Мақал-мәтелдер әлеміндегі билік пен гендер: қазақ және ағылшын паремияларының салыстырмалы талдауы	3708
841.	Анарбекова А.Б.	Оқушылар сөйлеу тіліндегі терминдер қолданысы	3715
842.	Бөгетбаева А.Т.	Жаһанданудың мәдени таптаурындардың қалыптасуына әсері	3719
843.	Дәулетші Д.Р.	Жалпықолданыстағы сөздерді термин ретінде қолдануда жарыспалылық мәселесі (ақпараттық технологиялар саласы бойынша)	3723
844.	Ермекқызы А.	Интернет лексиканың қолданысы	3726
845.	Жаныбекқызы Б.	Ұлттық фильмдердегі тілдік ерекшеліктер және әсерлеуші құралдар (көркемдегіш құралдар)	3730
846.	Жарылхасын Б.Қ.	Мұхтар Мағауин шығармашылығындағы фразеологизмдердің мәні	3733
847.	Қуандықова И.Р.	Кірме сөздер: игерілуі және электронды коммуникация ортасындағы қолданысы	3736
848.	Қайыркен А.О.	Корпустық лингвистика: қазақ тілін оқытудағы инновациялық бағыт	3743
849.	Қанатқызы А.	Зейнолла Шүкіровтың шығармаларындағы кейіпкер тілі мен стилі	3747
850.	Қуаныш Ә.	Methodology for the development of students' emotional competence in the lesson of the kazakh language	3751
851.	Қыдырбай Н.А.	Қазақ тіліндегі жаңа сөздер мен терминдердің пайда болуы және оларды қалыптастыру мәселелері	3755
852.	Мадиярова Д.М.	Жастар тіліне әлеуметтік желінің әсері	3759
853.	Меліс А.Б.	«Жер-Ана» ұғымының мағыналық ерекшеліктері	3762
854.	Муратбаева Ж.К.	Қазіргі қазақ киносындағы тілдік ерекшеліктер (комедия жанры негізінде: «Таптым-ау сені»)	3766

855.	Муратова М.	І.Жансүгіровтің «Құлагер» поэмасындағы мінез-құлық метафоралары	3769
856.	Мұхтарова Ф.С.	Қазақ және қырғыз тілдеріндегі тағамға қатысты этнофразеологизмдер	3772
857.	Нугман А.А.	Фразеологизмдердің лингво-мәдени өрісі	3775
858.	Онгарбаева А.О.	Қазақ және өзбек фразеологизмдеріндегі киелі сандардың ортақ белгілері	3777
859.	Оразалина А.А.	К.Оразалиннің тілдік тұлғасын тану мәселесі	3781
860.	Оралбай А.О.	Қазақ тілін әлеуметтік желілерге танымал ету үшін контент стратегиялары	3785
861.	Оспан М.Ж.	Қазақ халқының мақал-мәтелдеріндегі «Бақыт» концептісі	3790
862.	Өркенқызы А.	Постмодернистік мәтіннің байласымы мен тұтасымын барлау	3794
863.	Рзалиева Р.Ж.	Ғаламтордағы тұлғаны тілдік кемсіту: себебі мен салдары	3798
864.	Сәбитқызы Б.	Жанат Әскербекқызының шығармашылығындағы концептуалды метафора	3802
865.	Түйлебаева Қ.Б.	Хаос және контекст	3805
866.	Тұранов Ы.Ә.	Әлихан Бөкейханов шығармаларындағы антропонимдердің психолингвистикалық сипаты	3809
867.	Уәлібек А.А. Беласар І.Қ.	Қазақ фразеологизмдерінің гендерлік аспектісі	3812
868.	Ұланова Е.Д.	Т.Әбдікәкімовтің «Ажал даласындағы тас» өлеңіндегі сөздердің қолданылуының математикалық жиілігі	3816
869.	Халмурат Е.С.	Mangurtism – future tragedy	3819
870.	Шиктыбаева А.	Жасанды интеллект арқылы өтірік өлеңдер құрастыру	3821

6.3 ОРЫС ТІЛІ ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ КОММУНИКАЦИЯ РУССКИЙ ЯЗЫК И МЕЖКУЛЬТУРНАЯ КОММУНИКАЦИЯ

871.	Абдикадырова А.М., Аманджол А.Е., Беккалиқызы А.	Слово <i>хайп</i> и его производные	3825
872.	Амангелді А.Ж.	Слова-паразиты в речи современной молодежи	3828
873.	Аманшаева И.С., Мәлікова А.Н.	Слово прикол и его производные в молодежном сленге (на материале НКРЯ)	3832
874.	Дудко В.Н.	Языковые средства как механизм воздействия	3836
875.	Елубаева К.К.	Устойчивое выражение "24/7" в современной речи: аспекты значения	3841
876.	Жарлықасым Ж.К.	Синтаксические модели новостных заголовков в интернет-СМИ Казахстана	3844

877.	Жумабаева А.Б.	Лексикографический анализ лексемы «упрямство» в русском и казахском языках	3850
878.	Кеңес Н.С.	Жизненное кредо молодёжи Казахстана: лингвоаксиологический аспект	3853
879.	Қалихан А.А.	Специфика молодежной инвективной лексики (на материале соцсетей Tik Tok, Telegram)	3856
880.	Мазуркина У.А.	Фонетическая интерференция при обучении русскому языку как иностранному китайских студентов	3859
881.	Максимова Д.Г.	Научная VS народная этимология объектов Астаны (по материалам уличных интервью инстагида Мити Байназарова)	3862
882.	Серикова Д.М.	Специфика обучения аудированию в 9 классе	3865

**6.4 ОРЫС ӘДЕБИЕТІ: КӨРКЕМ МӘТІНДІ ТАЛДАУ ЖӘНЕ ТҮСІНДІРУ
РУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА: АНАЛИЗ И ИНТЕРПРЕТАЦИЯ
ХУДОЖЕСТВЕННОГО ТЕКСТА**

883.	Абдрахманова Э.	Bakhyt Kairbekov: the problems of creativity	3869
884.	Ерболат Д.	Фольклор как мотивообразующий элемент в повести З. Наурызбай и Л. Калаус «Приключения Бату и его друзей»	3870
885.	Ибраимова С.	Мотив самопожертвования в прозе Л. Улицкой	3874
886.	Кенжетай Б.	Фольклорные образы и мотивы в цикле «Кудыкины горы» Н. Черновой	3876
887.	Курмангалиева Г.	Метафора «необретенный рай» в романе Бахыта Кенжеева «Младший брат»	3879
888.	Мухамадиева К.	Особенности реализации категории «автора» и «скриптора» в романе Т. Толстой «Кысь»	3881
889.	Надирхан В.	Быт и нравы русского помещного дворянства в изображении Н.И. Новикова, Д.И. Фонвизина, А.Н. Радищева	3884
890.	Онгар А.	Символика круга в романе «Круг пепла» Д. Накипова	3888
891.	Оразалина А.	Литературное наследие Рымгали Нургали: социальные и философские аспекты в произведениях писателя	3891
892.	Өсербайұлы С.	Қазақ романының қалыптасу кезеңдері және дамуы	3893
893.	Сарсенбай М.	Концепция детства в литературе: культурный и философский контексты	3897
894.	Сералимова С.	Исторический контекст и культурные традиции в творчестве тюркоязычных писателей	3900
895.	Тахауикызы Ж.	Тема Древнего Новгорода в исторических и художественных произведениях Н.М. Карамзина	3903
896.	Турабекова И.	Образ современной российской женщины в произведениях Дарьи Донцовой	3907

897.	Цындра А.	Фольклорно-мифологический контекст образа ведьмы в повести Н.В. Гоголя «Майская ночь, или Утопленница»	3912
------	-----------	--	------

6.5 АУДАРМА ЖӘНЕ МӘДЕНИЕТАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАС МӘСЕЛЕЛЕРІ

ПРОБЛЕМЫ ПЕРЕВОДА И МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

898.	Айтбаева А.М.	Особенности аудиовизуального перевода на примере фильма «Inception»	3918
899.	Акимбекова К.Ж.	Прагматический аспект перевода рассказов Оскара Уайльда	3920
900.	Алпамыс Т.М.	Intercultural Features of Modality Expression in English and Kazakh: Translation Challenges	3922
901.	Амангелдиева А.М.	Қазақ және ағылшын тілдеріндегі мақал-мәтелдегі кейбір соматизмдер аудармасы	3926
902.	Әбдірахман А.Қ.	Аудиовизуалды аудармада реалияларды беру ерекшеліктері	3928
903.	Бектлеуова А.С.	Тіл және әдеп: ұлттық ерекшеліктер мен аудармадағы ұстанымдар	3931
904.	Бультенова Д.Т.	Culinaryonyms as culturally marked lexis: issues of equivalence in translation from Kazakh into English	3933
905.	Дулатова А.А., Кадырова Р.Р.	Ағылшын және қазақ тілдеріндегі фразеологизмдер мен мақал мәтелдердің ұқсастықтары мен айырмашылығы	3937
906.	Елибаева А.Т.	Лингвокультурные трансформации в аудиовизуальном переводе: анализ русской локализации фильма «Веном»	3941
907.	Жексемби Д.Д.	Аудармада қолданылатын цифрлық технологиялардың жетістіктері	3945
908.	Каткенова З.Д.	Childbirth celebration in Kazakh and English cultures	3950
909.	Қыдырбай Г.З.	Орта мектептерде ағылшын грамматикасын оқытуда коммуникативті әдістерді қолдану	3953
910.	Матыгулова А.Н.	Translation of documentary novels	3956
911.	Нығметулла К.Б.	Көркем әдебиет стилінің аудармасы: жасанды интеллект, машиналық аударма мен адам аудармасының салыстырмалы талдауы (Эрнест Хемингуэйдің «Килиманджаро – қарлы тау» әңгімесінің негізінде)	3959
912.	Райнбекова А.К.	«Жеті» санының ағылшын, орыс және қазақ тілдеріндегі фразеологиялық бірліктер мен аудармадағы көрінісі	3962
913.	Сейткенов К.Б.	Көркем мәтін тілі прагматикасын жеткізуде тіркесті бірліктердің аударылу ерекшеліктері	3966
914.	Сүндетова А.Н.	«Жаңбыр» концептісінің тілдік-танымдық сипаты және тіларалық берілуі (Э.Хемингуэйдің «Қош бол, майдан!» романы негізінде)	3972
915.	Утеулиева А.А.	Lexical-semantic types of non-verbal means and their translation	3978

**6.6 ШЕТЕЛ ФИЛОЛОГИЯСЫНЫҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ
АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИНОСТРАННОЙ ФИЛОЛОГИИ**

916.	Айдарбекқызы М. Ермекқызы А.	Тілдердің жойылу қауіпі және қайта жаңғырту мүмкіндіктері	3983
917.	Асатова К.Т.	Semantic and Pragmatic Aspects of Anglicisms in Modern Kazakh	3986
918.	Аслялиева А.Ж.	Frequency and Functional-Semantic Analysis of Color-Denoting Adjectives in George Orwell's "Animal Farm"	3990
919.	Ахметбек Д.А.	Axiological characteristics of the biography of a virtual character	3996
920.	Байсұлтан А. Н.	Ағылшын көркем әдебиетіндегі бейвербалды қарым-қатынастың рөлі	3999
921.	Донбаева А. А.	Использование аутентичных текстовых материалов при обучении чтению в целях повышения мотивации к изучению иностранного языка	4003
922.	Жунусова А. К.	Ағылшын әдебиетіндегі «адамның оң мінезі» лексика-семантикалық өрісінің құрылымы	4008
923.	Кенесбаев А. С.	The language game in modern internet communication	4013
924.	Кенжебай А.Т.	Сравнение языка рекламы в английском и казахском языках	4015
925.	Сабилова Ж.Б.	Репрезентация концепта "семья" в англо-, казахоязычных публицистических дискурсах начала XXI века	4018
926.	Сериккалиева А. Ж.	Образность публицистического дискурса в новогодних речах: сравнительный анализ выступлений президента Казахстана и короля Великобритании	4020
927.	Тлемисова Ж. М.	Semantic analysis of the linguistic changes driven by generation Z's neologisms	4023
928.	Турсынбетова А. Н.	Балалар тіліндегі инновациялар мен олардың сөзжасамдық ерекшеліктері	4027
929.	Ундимисова А.Ж.	Английские пословицы и поговорки: их значение, употребление и русские эквиваленты	4030
930.	Хасенов И. Танабаев Т.	A brief overview of the origins and formation of the basic terms of electricity in English and Kazakh languages	4031
931.	Шандер Д.	The English language acquisition: why are you still unable to speak it?	4034

**6.7 ҚЫТАЙ ФИЛОЛОГИЯСЫ МЕН ЛЕКСИКОЛОГИЯСЫ: ЖАҢА
БАҒЫТТАР МЕН ӘДІСНАМАЛАР
КИТАЙСКАЯ ФИЛОЛОГИЯ И ЛЕКСИКОЛОГИЯ: НОВЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ
И МЕТОДОЛОГИИ**

932.	Абдуллина А.Р.	Тіл мен мәдениеттің өзара байланысы және аудармадағы рөлі	4039
933.	Абдуразакова М. Д.	Ресми іс-қағаздардағы тұрақты тіркестер мен клишелердің аудару тәсілдері (қытай және	4043

		қазақ тілдерінің іскерлік құжаттары негізінде)	
934.	Асқар Н.	Лю Цысиннің “Үш Ғалам” (三体) ғылыми-фантастикалық роман трилогиясының стилистикалық ерекшеліктері	4046
935.	Дюсупжанова Ж.М.	Қытай фильмдерін қазақ тіліне аударудың ең танымал түрлері мен кең таралған әдістері	4049
936.	Кабышева А.Д.	Медициналық терминдерді қытай тілінен қазақ тіліне аудару мәселелері	4054
937.	Күшәнбек М.	Бақ-тағы қытай фразеологизмдерінің қазақ тіліне аударылу ерекшеліктері	4060
938.	Қалекенова Ж.Қ.	Мәдени революция кезеңіндегі әдебиеттің даму көрінісі	4065
939.	Майбас Ә.Т.	Қытай тілін шет тілі ретінде оқытудың бастауыш сатысындағы құрмалас сөйлемдердегі жалғаулықтардың оқыту мәселесі	4068
940.	Мамедова Р.В.	Сравнительный анализ китайских и казахских пословиц и фразеологизмов	4071
941.	Маметова А.М.	Медицина саласындағы кәсіби мәтіндерге лингвистикалық талдау	4076
942.	Мылтықбай Ж.А.	Қытай ауызекі сөйлеу стилінің қолдану аясы	4080
943.	Намазова Ж.Т.	Жасанды интеллект негізіндегі қытай тілін оқу: мүмкіндіктер мен шектеулер	4085
944.	Нұрлан Е.	Цянь Чжуншудың “Қоршалған қамал” романының көркемдік ерекшеліктері мен кейіпкерлер образы	4088
945.	Нұртай А.	«Өмір мен өлім мені қажытады» романында реинкарнация арқылы әлеуметтік жіктелуді бейнелеу	4093
946.	Сейлова А.А.	Влияние политической и культурной ситуации в Китае в период Тан на литературу	4097

**МАЗМҰНЫ
СОДЕРЖАНИЕ
CONTENTS**

**СЕКЦИЯ 7. ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҒЫЛЫМДАР
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ НАУКИ
ECONOMIC SCIENCES**

**Подсекция 7.1 ҰЛТТЫҚ ЭКОНОМИКАНЫҢ АШЫҚТЫҒЫ ЖӘНЕ ОНЫҢ
ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАУІПСІЗДІГІ**

**ОТКРЫТОСТЬ НАЦИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ И ЕЕ ЭКОНОМИЧЕСКАЯ
БЕЗОПАСНОСТЬ**

OPENNESS OF THE NATIONAL ECONOMY AND ITS ECONOMIC SECURITY

947.	Асылбаева Ж.Е.	Цифровизация в жилищном строительстве: преимущества и перспективы	4100
948.	Аудан Д.Т.	Өнеркәсіп кәсіпорының тұрақты дамуының	4103

ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТ АРҚЫЛЫ ӨТІРІК ӨЛЕҢДЕР ҚҰРАСТЫРУ

Шиктыбаева Асема

Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ Сәулет-құрылыс факультеті Графикалық дизайн мамандығының 1 курс студенті, Астана, Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – ф.ғ.к., доцент А.Т. Ашенова

Бүгінгі таңда өтірік өлеңдер тек дәстүрлі емес, заманауи форматтарда да өмір сүруде. Мәселен, әлеуметтік желілер мен жасанды интеллект көмегімен жасалған мультимедиялық туындыларда бұл жанрдың жаңа қырлары ашылуда. Ә. Құрманғазының пікірінше, «Жасанды интеллект халық шығармашылығының кейбір түрлерін – өтірік өлеңдер сияқты қиялға негізделген жанрларды жаңаша форматта ұсынуға мүмкіндік береді. Бұл – дәстүр мен цифрлық мәдениеттің тоғысуы» [2].

Қазақ өтірік өлең нұсқаларының хатқа түсе бастауы ХІХ ғасырдың екінші жартысынан басталады. Оның алғашқы нұсқасын В.В.Радловтың [3] қазақ фольклорына арналған жинағынан кезіктіреміз. Өтірік өлең үлгілерін жинап бастыруға Ә.Диваев, С.Сейфуллин І.Жансүгіров сияқты белгілі адамдар да ат салысқан. Бұл орайда І.Жансүгіров құрастырып, алғысөз жазған «Ел өтірігі» атты жинақты ерекше атаған жөн. 1927 жылы «Өтірік» деген жинаққа жазған алғысөзінде І.Жансүгіров «Ел өтірігі үлкендерден гөрі балалардікі, балалар әдебиетіне жатады» - деп өтірік өлеңге бірінші рет анықтама береді. Кейінгі кезеңде өтірік өлеңдер жинағы әлденеше рет жарық көріп келеді.

Өтірік өлеңдерді ойлап табу – көп пайда мен рахат әкелетін процесс. Бұл пайдалы болуы мүмкін бірнеше себептер: өлең жазуды ойлауға пайдалы ететін негізгі аспектілердің бірі – ақыл-ойды жаттықтыру. Поэтикалық мәтіндерді жазғанда адам сөз тандауына, олардың дыбысталуына, ырғағына, өлеңнің формасына т.б. мән береді. Бұл логикалық ойлауды, аналитикалық қабілеттерді және мәселелерді шешуге шығармашылық көзқарасты дамытуға ықпал етеді.

Сонымен қатар, өтірік өлең жазу адамның өз ойын, сезімін, эмоциясын жеткізуге көмектеседі. Көбінесе күнделікті өмірде біз ішіміздегі нәрсені басқа адамдарға жеткізуде қиындықтарға тап боламыз. Сонымен бірге, поэзия жасау өзімізді, ішкі тәжірибемізді және көңіл-күйімізді жақсы түсінуге мүмкіндік беретін өзін-өзі көрсетудің өзіндік құралына айналады.

Тағы бір маңызды аспект, өлең жазу эмоционалды интеллекті дамытуға көмектеседі. Өлеңдер жолдары көбінесе автордың терең сезімдері мен эмоцияларын көрсетеді, бұл оның өзін және оның ішкі мотивтерін жақсы түсінуге көмектеседі. Осылайша, өлең жазу эмпатияны, өзін-өзі тану және қоршаған әлемді түсінуді дамытуға ынталандырады.

Сонымен қатар, ғылыми зерттеулер шығармашылық әрекеттер, соның ішінде өлең жазу күйзеліс пен алаңдаушылықты азайтуға көмектесетінін көрсетеді. Өлең жазу үдерісіне енген адам күнделікті мәселелерден алшақтап, шығармашылық үдерісінде психологиялық жайлылық табады.

Өтірік өлең бала қиялын ұштауда, бейнелі ойлауға жетелеу, ұтқырлыққа, тапқырлыққа тәрбиелеуде аса маңызды рөл атқарады. Сондықтан да халық ақындары мен балалар жазушыларының шығармашылығында бұл жанр жалғасын тауып келеді. Бүгінгі күн тақырыбына арналған өтірік өлеңдерді «Балдырған», «Ұлан», «Ақ желкен» сияқты газет-журнал беттерінен бала оқырмандар ынтыға оқиды.

Тіл ғылымының атасы, ғалым А.Байтұрсынұлы «Оқушыға арналған материалдар аса түсінікті болуы шарт. Мәтін көрнекілік жағынан, танымдылық жағынан қазақ баласының ұғымына таныс және жақын болуы керек. Тілді оқытуда мақал-мәтелдер, нақыл сөздер, мысалдар,

қызық әңгімелер маңызды орын алуы қажет. Тілді оқытуда тіл ұстартуға, көркемсөзге де ден қойғаны дұрыс» [4, 176] – деп, тілді дамыту барысында асыл мұрамызды көрнекілік, танымдық жағынан да пайдалану маңызды екенін сөз етеді. Ғалымның XX ғасыр басында айтқан бұл пікірі бүгінгі жаһандану кезеңінде де өте өзекті мәселе болып отырғанын байқаймыз.

Жасанды интеллектпен жасалған өлеңдер тәрбиелік тұрғыдан үлкен көмекші құрал бола алады. Балаларға құндылықтарды жеткізуде, олардың ақыл-ойын, қиялын және тіл байлығын дамытуда жасанды интеллект маңызды рөл атқара алады. Дегенмен, педагогтар мен ата-аналар оның мазмұнын бақылап, балалардың дамуына оң әсер ететін өлеңдерді таңдап және қолдану керек. Жасанды интеллектті қолдану жауапкершілікті талап етеді, себебі оның жасаған өнімдері тек технологиялық құрал ғана емес, сонымен қатар тәрбие құралы ретінде де қарастырылуы тиіс. Осылайша, жасанды интеллектпен өлең шығару – қазіргі тәрбие жүйесіне инновациялық әдістерді енгізудің және шығармашылықты дамытудың тиімді жолдарының бірі.

Шығармашылық – адамның ең ерекше қабілеттерінің бірі, ал жасанды интеллект бұл қабілетті тәріздеу арқылы көптеген салада жаңалықтар енгізіп жатыр. Дегенмен, жасанды интеллект пен адам шығармашылығының арасында елеулі айырмашылықтар бар, оларды бірнеше негізгі бағытта қарастыруға болады.

Эмоция мен сезімдерге тоқталсақ, адам шығармашылығы эмоциясыз негізделмейді. Жазушылар ішкі дүниесін, ойларын сезімдерге толы шығармашылық ретінде көрсетеді. Өлең, сурет немесе кез келген өнер туындысы адамның эмоционалдық жағдайынан туындайды және бұл шығармашылық процесте маңызды рөл атқарады. Ал жасанды интеллект сезімді түсінбейді. Ол тек жоспар мен алгоритмдерді қолдана отырып, бар шабытты, сезім тереңдігін көрсете алмайды. Себебі, жасанды интеллект адамның ішкі дүниесін тануға негізделмеген.

Деректерге тәуелділік. Жасанды интеллекттің шығармашылық қабілеті деректерге толықтай тәуелді. Ол тек өзі «үйренген» деректер негізінде жаңа мәтіндер немесе шығармалар жасайды. Мысалы, жасанды интеллект өлең жазу үшін көптеген дайын поэзия үлгілерін зерттеп, олардың стильдері мен құрылымын меңгереді. Жасанды интеллект бұрынғы тәжірибелерге сүйене отырып, жаңа шығармалар жасайды, бірақ бұл шығармалар көбіне белгілі бір үлгілерге сәйкес келеді. Адамдар, керісінше, жаңа идеялар туындатып, шығармашылықта жаңалықтар енгізе алады. Олардың қиялы мен идеялары шексіз, ал бұл жасанды интеллектте жоқ қасиет. Адамдар өз ойларын жаңа, ешқашан болмаған формада бере алады.

Жалпы, жасанды интеллект пен адам шығармашылығы арасында айтарлықтай айырмашылықтар бар. Адам үшін шығармашылық – өзіне тән және өз өмірінің ажырамас бөлігі. Шығармашылық процесс адамға ләззат сыйлайды, оны жеке тұлға ретінде дамытуға көмектеседі. Ал жасанды интеллект жазған өлеңдер, әндер немесе суреттер құрылымдық жағынан дұрыс әрі логикалық болуы мүмкін, бірақ оларда адам шығармашылығындағыдай интуитивтік тереңдік пен ерекше шабыт болмайды.

Артықшылықтары:

- Жылдамдық: Жасанды интеллект бірнеше секундта күрделі өлеңдер құрастыра алады. Әртүрлі стильдер мен тақырыптарға арналған өлеңдерді жазады. Бұл поэзияны қажет ететін жобаларда уақыт үнемдеуге мүмкіндік береді.
- Тақырыптардың алуан түрлігі: Жасанды интеллект кез келген тақырып бойынша, мысалы, табиғат, махаббат, адамгершілік немесе әлеуметтік мәселелер туралы өлеңдер жаза алады. Бұл оны әртүрлі аудиторияға сәйкес мазмұн жасуға пайдалы.
- Қолжетімділік: Жасанды интеллект арқылы шығармашылық мүмкіндіктері шектеулі адамдар да поэзиямен айналыса алады.
- Мазмұнды жекелендіру: Жасанды интеллект жеке пайдаланушылардың сұраныстарына сәйкес жекеленген өлеңдерді жасай алады. Бұл, әсіресе, білім беру және жарнама салаларында ерекше пайдалы.

Кемшіліктері:

- Эмоционалды тереңдіктің жетіспеушілігі: ЖИ шынайы сезімдерді жеткізуде қиындықтарға тап болуы мүмкін.
- Мағына мен контекстің әлсіздігі: ЖИ кейде сөздер мен сөйлемдерді байланыстырғанда мағыналық сәйкессіздіктер туындауы мүмкін.
- Тілдік шектеулер: ЖИтің жазған өлеңдері кейде грамматикалық қателермен немесе логикалық үйлесімсіздіктермен болуы мүмкін. Бұл, әсіресе, қиын құрылымдар мен күрделі тақырыптарды қамтитын өлеңдерде байқалады.
- Адамның шығармашылық процесін алмастыру мүмкіндігі: ЖИтің шығармашылық қабілеттерінің артуы кейбір адамдардың шығармашылық жұмысын орындауда адамға тән процесс пен тәжірибені алмастыру қауіпін тудыруы мүмкін.

Жасанды интеллекттің поэзиядағы рөлін дұрыс бағалау үшін оның мүмкіндіктері мен шектеулерін ескеру қажет. Жасанды интеллект шығармашылықты толық алмастырмайды. Жасанды интеллекттің өлең жазу қабілеті жетілдірілген сайын, ол тәрбие мен оқытудағы интерактивті, динамикалық құралға айналады. Жасанды интеллектті тәрбиеде қолдану шығармашылықты дамытуда, тіл меңгеруде және маңызды құндылықтарды жеткізуде маңызды рөл ойнайды. Балаларға жаңа технологияларды пайдалана отырып білім беру – заман талабына сай әдіс, сондықтан бұл үрдісті жетілдіру маңызды. Жасанды интеллекттің дамуымен болашақта оның өлең жазу қабілеті артып, адам шығармашылығына жақындай түседі. Мүмкін, жасанды интеллект авторлар мен ақындар үшін көмекші құрал ретінде кеңінен қолданылады. Жасанды интеллекттің көмегімен әдебиетте жаңа стильдер мен жанрлар пайда болуы мүмкін. Әдеби шығармашылықтың шекаралары кеңейіп, жаңа мүмкіндіктер ашылады. Жасанды интеллекттің тиімділігі үлкен көлемдегі деректерді өңдеу қабілетіне байланысты.

Деректердің көлемі мен әртүрлілігі артып келе жатқандықтан, жасанды интеллект алгоритмдері одан да жетілдірілген, интеллектуалды және нақты бола алады. Жасанды интеллект технологияларының дамуымен этикалық мәселелер де туындайды, мысалы, алгоритмдердің әділдігі, деректердің жеке өмірге қол сұғу, жұмыс орындарының жоғалуы және т.б. Осыған байланысты қоғам мен заң шығарушы органдар жасанды интеллекттің этикалық нормаларын анықтауда үлкен рөл атқаруы қажет.

Жасанды интеллекттің болашағы ашық, әрі жан-жақты даму әлеуетіне ие. Ол технологиялық, экономикалық, әлеуметтік, және мәдени тұрғыдан өзгерістерге әкеледі. [5] Дегенмен, ЖИ-дің дамуы этикалық мәселелер мен әлеуметтік салдарға жауапкершілікпен қарауды талап етеді. Болашақта ЖИ технологиялары адамдардың өміріне оң әсерін тигізу үшін оларды түсіну, басқару және дамыту маңызды.

Олай болса, өтірік өлең жазу шығармашылықты танытуға ықпал етіп қана қоймай, адамның ой-өрісіне де оң әсер етеді. Бұл процесс лингвистикалық ойлауды, шығармашылықты, эмоционалдық әл-ауқат пен мидың когнитивтік функцияларын дамытуға көмектеседі. Сондықтан өлең шығару тек көңіл көтеру хоббиі ғана емес, сонымен қатар жеке тұлға мен ойлау қабілетін дамытудың пайдалы құралына айналуы мүмкін. Және де өлең жазу жастардың жеке тұлға болып қалыптасуында маңызы зор, олардың дүниеде өз орнын табуға, өз ойын, сезімін жеткізуге, басқалармен байланысын жақсартуға көмектеседі.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Қасқабасов С. Қазақ халық прозасы. – Алматы: Ғылым, 1984. – 272 б.
2. Құрманғазы, Ә. Цифрлық дәуірдегі әдебиет: жаңғыру мен жаһандану. – Нұр-Сұлтан: Ұлт мұрасы, 2022. – 67-б.) [3]
3. Радлов В.В. Ел қазынасы – ескі сөз. А., 1994
4. Байтұрсынұлы А. Тіл ғылымы. – Алматы: Ана тілі, 1992. – 448 б.

5. Жантасов, Е. Ә. Жасанды интеллект: Мүмкіндіктер мен сын-қатерлер. — Алматы: Ulakat, 2021. — 184 б.[6]
6. Технология мен болашақ [McKinsey: The State of AI in 2023](<https://www.mckinsey.com/featured-insights/artificial-intelligence/the-state-of-ai-in-2023>)
7. [Gartner: Top Strategic Technology Trends for 2023](<https://www.gartner.com/en/information-technology/insights/top-strategic-technology-trends>)
8. Экономикалық әсерлері [World Economic Forum: The Future of Jobs Report 2023](<https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2023>)
9. [OECD: The Digital Economy Outlook 2023](<https://www.oecd.org/digital/oecd-digital-economy-outlook-2023-5aa8a0c2-en.htm>)